

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ПРЕВЕНТИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ, ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СВОЄЇ ПОВЕДІНКИ ТА ЗДОРОВ'Я

В даний час особливо гостро стоять проблеми, пов'язані із вживанням дітьми та молоддю тютюну, алкоголю та психоактивних засобів. Розробка заходів з ранньої профілактики цих негативних явищ може дати позитивний результат в формуванні засад здорового способу життя, стійких життєвих позицій, відповідального ставлення до своєї поведінки та здоров'я, оскільки, як відомо, найбільш ефективними є програми формування корисних навичок, якщо вони починаються з молодшого шкільного віку.

Світовий та вітчизняний досвід проведення такої роботи свідчить, що превентивна робота з молодшими школярами допомагає дитині зробити правильний вибір власної поведінки, навчитись говорити «ні», коли йде небажана пропозиція, формує засади подальшого негативного ставлення до вживання засобів, які викликають психологічну та хімічну залежність, пропагувати своє відношення до цього та бути зразком для інших серед їх довколишніх.

Протягом останніх п'яти років за ініціативою кримінальної міліції у справах неповнолітніх УМВС України в Одеської області та служби у справах дітей із залученням фахівців громадського руху «Віра, Надія, Любов» в Одесі на базі школи-інтернату №1 проходить експеримент під умовною назвою «Корисні звички». За підтримки Міжнародної незалежної некомерційної організації з Великобританії «Проект Хоуп» було розроблено та перекладено на українську мову посібники для школярів 1-4 класів, їх батьків та

методичні рекомендації для вчителів. Проект являє собою сучасний науковий підхід до превентивного навчання учнів, він надає дітям необхідні для їх віку знання про шкідливість тютюну, алкоголю, наркотиків та навчає, як запобігти цього. Це розроблений курс для втілення в загальноосвітніх закладах з використанням для цього позаурочного часу для роботи з дітьми, батьківські збори - для роботи з батьками та проведення семінарських занять - для навчання педагогів по проведенню уроків. Довготермінова задача курсу – попередження втягування дітей та підлітків у вживання алкогольних та психоактивних засобів, тютюнопаління.

Вживання тютюну та засобів, що викликають різні види залежності – найбільш широко розповсюджене явище в молодіжному середовищі. Ця тема щоденно піднімається у ЗМІ, ми стикаємось з нею у повсякденному житті. В останні роки йде інтенсивне зростання вживання тютюну, алкоголю та наркотиків дітьми, підлітками та молоддю. Достатньо сказати, що більше половини українських школярів хоч раз в житті вживали алкогольні напої до стану сильного сп'яніння, а одна третина – палить. Занепокоєння викликає й той факт, що зростає кількість молоді, яка залучається до вживання наркотиків.

Згідно з даними Одеського обласного центру лікувально-реабілітаційної допомоги дітям та підліткам станом на 01.01.2006 року на облік знаходиться 349 неповнолітніх за вживання наркотичних засобів. Протягом року на облік було поставлено ще 63 підлітка. Із загальної

кількості неповнолітніх цієї категорії – 31 дівчинка, 25 підлітків є учнями загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, 8 – учні СПТУ, 2 – учні технікумів, 1 – ВУЗів, 49 – не працюють, не навчаються. 14 неповнолітніх було притягнуто до кримінальної відповідальності за скоєння злочинів, в тому числі й пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. До адміністративної відповідальності за статтею 44 КУпАП притягнуто 19 неповнолітніх.

На виконання п.1.5 додатку 9 Плану основних заходів МВС України та вказівки МВС України від 17.03.05 №187, розпорядження керівництва УМВС від 25.03.05 №148, з метою недопущення надходження до навчальних закладів наркотиків, а також встановлення осіб, які займаються їх розповсюдженням та схиленням підлітків і молоді до вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, щорічно (в 2 етапи: 1-й – підготовчий, 2-й – практичний) проводиться відпрацювання навчально-виховних закладів Одеси і області під умовною назвою "Генофонд". За результатами операції 2005 року працівниками КМСН УМВС спільно з іншими службами викрито 38 фактів незаконного обігу наркотиків. На території учбових закладів викрито 11 наркозлочинів. Всього в порядку ст.263 ч.3 КУпАП затримано 39 наркозлочинців, з них 10 – неповнолітніх (3 – учня ПТУ, 1 – учень ЗОШ, інші – не вчать). Всього з незаконного обігу вилучено 44 мл розчину опію, 219,2 г марихуани, 61 г соломки маку, 11 мл «ширки» та 20 пігулок "Феназепам", (з них - 74,7 г марихуани, 4 мл "ширки" та 8 мл опію – на території навчальних закладів), а також 1 металевий кастет.

Сумні статистичні показники щодо кількості фактів вживання неповнолітніми алкогольних напоїв. На обліку в лікарів-наркологів

знаходиться 169 підлітків. Підрозділами кримінальної міліції у справах неповнолітніх з метою встановлення порушень правил торгівлі спиртними напоями постійно здійснюються перевірки барів та кафе, працівниками КМСН спільно з іншими службами складено 298 адмінпротоколів за продаж спиртних напоїв підліткам (2004р. – 228). До райдержадміністрацій по виявлених порушеннях надіслано 98 подань про усунення недоліків. Складено 105 адмінпротоколів на дорослих за доведення неповнолітніх до стану сп'яніння (2004р. – 88), складено відносно неповнолітніх 234 адмінпротоколи за ст. 178 КУпАП (2004р. – 195) за розпиття спиртних напоїв.

З метою вивчення думки населення щодо проблем протидії наркоманії та розповсюдження в регіоні наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів Центром громадських зв'язків УМВС спільно з ВКМСН УМВС проведено анонімне анкетування учнів шкіл, ліцеїв та студентів вищих навчальних закладів обласного центру.

В ході анкетування респондентам було запропоновано дати оцінку актуальності проблеми наркоманії, розповсюдження наркотиків та діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії наркозлочинності в обласному центрі.

Здійснені соціологічні дослідження свідчать про те, що переважна більшість (71%) опитаних вважають актуальною проблему наркоманії та розповсюдження наркотиків.

Серед головних причин розповсюдження наркоманії в обласному центрі респондентами зазначаються психологічні, на це вказують більше половини (53,8%) опитаних, та соціальні – третина (33,3%) опитаних. Кожен третій

респондент вказує на відносну доступність наркотиків, 17,3% - відсутність змістового дозвілля для молоді та 16,2% - на шкідливий вплив засобів масової інформації.

Переважна більшість респондентів (83%) вказують, на те, що з проблемою наркоманії найчастіше їм доводиться стикатися з матеріалів у засобах масової інформації, кінофільмів та телерадіопрограм. Разом з цим, кожен п'ятий з опитаних особисто знає декого з наркоманів та 5,1% знають розповсюджувачів наркотиків.

Незначна кількість (2%) тих респондентів, хто має власний досвід вживання або розповсюдження наркотичних засобів.

Серед державних та суспільних інституцій, які, на думку молоді, повинні мати пріоритет у профілактиці наркоманії та пропаганди здорового способу життя є сім'я (61,7%), заклади охорони здоров'я (52,1%) та заклади освіти (19,4%). На міліцейський аспект у цьому напрямку вказує 28,8% респондентів.

Тільки 3,6% респондентів зазначають, що зазначена робота ведеться ефективно. Більше половини (54,4%) вказують на те, що вона проводиться, але її результати низькі, кожен п'ятий (21,1%) зазначає, що існує лише видимість роботи.

На думку респондентів, для більш активної протидії наркоманії необхідно проведення роз'яснювальної роботи в закладах освіти (55,3%), забезпечення працевлаштування та соціального захисту молоді (50,4%), організація дозвілля молоді (50%). 40% респондентів вказують на посилення контролю за реалізацією наркомістких медичних препаратів, 38% - пропонують посилити кримінальну відповідальність за вживання та розповсюдження наркотиків.

Основні висновки дослідження.

1. Серед головних причин розповсюдження наркотиків в обласному центрі респонденти вказують на психологічні та соціальні.

2. Серед державних та суспільних інституцій, які мають пріоритет у профілактиці наркоманії, переважна більшість респондентів вважає сім'ю та заклади охорони здоров'я. Лише 28,8% респондентів вказують на міліцейський аспект роботи.

3. Лише незначна кількість респондентів зазначають, що ця робота ведеться ефективно. Кожен п'ятий вказує на те, що існує тільки видимість цієї роботи.

4. Для більш активної протидії наркоманії респондентами пропонується проведення роз'яснювальної роботи в сім'ї та закладах освіти, посилення контролю за реалізацією наркомістких медичних препаратів та кримінальної відповідальності за вживання та розповсюдження наркотиків.

Враховуючи основні висновки дослідження, з метою покращання роботи щодо профілактики наркоманії серед учнів навчальних закладів співробітниками ВКМСН УМВС в Одеській області й було запропоновано проведення профілактичних заходів в учбових закладах, причому починаючи з роботи з дітьми молодших класів з метою виховання свідомого ставлення до свого здоров'я у підлітків, здоров'я інших громадян, як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок та засад здорового способу життя, зміцнення фізичного, психологічного здоров'я дитини для забезпечення взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у виховання дітей, їх адаптації до умов соціального середовища.

Завданням програми „Корисні звички” є:

- надати дітям об'єктивну, відповідну до віку інформацію про тютюн, алкоголь, наркотики;

- сприяти збільшенню обсягу знань учнів шляхом обговорення проблем, пов'язаних з вживанням психоактивних речовин;

- навчити дітей краще розуміти самих себе та критично ставитись до особистої поведінки;

- сприяти прагненню дітей розуміти оточуючих та аналізувати свої відношення з ними;

- навчити дітей ефективному спілкуванню, робити здоровий вибір та приймати відповідальні рішення;

- допомогти школі та батькам в попередженні залучення дітей до шкідливих звичок.

Проект „Корисні звички” припускає навчання дітей навичку відмови в ситуації тиску, неагресивного відстоювання своєї думки, своєї позиції шляхом обговорення різних тем у малих групах, проведення рольових ігор. Крім того, діти, їхні батьки та вчителі безкоштовно отримали учбові посібники.

Роботу розпочато з проведення навчального семінару-тренінгу для 29 вчителів, якій було організовано на базі громадського руху „Віра, Надія, Любов”, та прес-конференції для вчителів шкіл, представників районних відділів освіти, на якій були презентовані мета та завдання проекту, основи методики профілактичної роботи.

За час роботи проекту по програмі „Корисні звички” було навчено понад 1000 дітей та їх батьків. Досягнуто домовленість з директорами шкіл, які

ЛІТЕРАТУРА

бажають проведення курсу в їх навчальних закладах, про час проведення превентивної роботи в їхніх школах. Підписано згоду з Управлінням освіти та науки обласної державної адміністрації про співробітництво в реалізації проекту.

Після проведення курсу було проведено опитування вчителів, дітей та батьків з проханням дати оцінку проведених профілактичних заходів. Вчителі високо оцінили методику та посібники до програми, які полегшують роботу викладача при проведенні занять. Вони відмічають, що після проведених занять поведінка дітей покращалась, вони стали більш критично ставитись до себе. На перервах після уроків „Корисних звичок” діти продовжували обговорювання тих проблем, які порушувались на заняттях. Використовувались різні форми надання інформації – робота в малих групах, мозковий штурм, вправи - енергізатори. Батьки дітей відмічали, що діти стали краще вести себе вдома і навіть робити батькам зауваження про шкідливість паління тютюну. Анкетування дітей показало підвищення рівня поінформованості з питань здорового способу життя, недопущення формування шкідливих звичок.

За результатами проведеного опитування всі учасники виразили заінтересованість в продовженні цієї роботи та бажання охопити проектом як можна більше учбових закладів.

1. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990. //Відомості Верховної Ради, 1991, N 4.
2. Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх: Закон України від 24.01.1995, № 20/95-ВР.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001, № 2402-III.
4. Про Довгострокову програму поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.1992, № 431.
5. Про молодіжні та дитячі організації: Закон України від 01.12.1998, № 281-XIV.
6. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001, № 2558-III.
7. Про Національну програму “Діти України”: Указ Президента України від 18.01.1996, № 63/96
8. *Спенсер Г.* Хорошее и дурное поведение (Развитие поведения и поведение вообще): Пер. с англ. – СПб., Паровая типогр. А.Л. Трунова и Ко., 1899. – 122 с.

Подано до редакції 12.07.06
Науковий керівник: професор Г.Х. Яворська